

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 22.7.2014
COM(2014) 477 final

**SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU
EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ**

Na poti k celostnemu pristopu do kulturne dediščine za Evropo

SPOROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Na poti k celostnemu pristopu do kulturne dediščine za Evropo

1. UVOD: KULTURNA DEDIŠČINA NA DNEVNEM REDU EU

1.1. Dragocenost za vse, odgovornost za vse

Evropska kulturna dediščina, tako materialna kot nematerialna, je naše skupno bogastvo – naše nasledstvo prejšnjih generacij Evropejcev ter naša zapuščina prihodnjim generacijam. Predstavlja nenadomestljivo zakladnico znanja in dragocen vir za gospodarsko rast, zaposlovanje in socialno kohezijo. Poleg tega tudi bogati življenja na stotine milijonov posameznikov, je vir navdiha za mislece in umetnike ter gonilna sila naših kulturnih in ustvarjalnih industrij. Naša kulturna dediščina in način, kako jo ohranjamo ter vrednotimo, sta pomembna dejavnika pri opredelitvi položaja Evrope v svetu in njene privlačnosti kot kraja za življenje, delo in obisk.

Kulturna dediščina je skupen vir in skupna dobrina. Tako kot druge tovrstne dobrine je lahko dediščina ranljiva zaradi prekomernega izkoriščanja in nezadostnega financiranja, ki lahko vodita v zanemarjanje, propad in v nekaterih primerih v pozabo. Skrb za našo kulturno dediščino je zato naša skupna odgovornost. Medtem ko so za varstvo dediščine odgovorni predvsem nacionalni, regionalni in lokalni organi, pa igra tudi Evropska unija svojo vlogo v skladu s Pogodbama EU in spoštovanjem načela subsidiarnosti.

Preambula Pogodbe o Evropski uniji navaja, da podpisnice zajemajo „navdih iz kulturne, verske in humanistične dediščine Evrope“. V skladu s členom 3.3 mora EU „zagotoviti varovanje in razvoj evropske kulturne dediščine“. Člen 167 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) pravi: „Unija prispeva k razcvetu kultur držav članic, pri čemer upošteva njihovo nacionalno in regionalno raznolikost ter hkrati postavlja v ospredje skupno kulturno dediščino.“ PDEU prepoznava tudi posebnost dediščine za ohranjanje kulturne raznolikosti in potrebo po zagotovitvi njene zaščite na enotnem trgu.¹

Od sprejetja evropske agende za kulturo² leta 2007 je dediščina prednostna naloga v delovnih načrtih Sveta na področju kulture, sodelovanje na evropski ravni pa se je izboljšalo z odprto metodo usklajevanja³. Politični interes na ravni EU se neprestano povečuje – deležniki na področju kulture in dediščine so v deklaraciji o novi podobi Evrope⁴ nedavno poudarili: „Evropa kot politično telo mora prepoznati vrednost kulturne dediščine. Dediščina razkriva, kaj je skozi čas pomenilo biti Evropejec. Je močan instrument, ki evropskim državljanom daje občutek pripadnosti.“

¹ PDEU 36 dovoljuje prepovedi ali omejitve pri uvozu, izvozu ali blagu v tranzitu za varstvo nacionalnih bogastev z umetniško, zgodovinsko ali arheološko vrednostjo. Na podlagi člena 114 PDEU je bila sprejeta Direktiva 93/7/EGS o vračanju predmetov kulturne dediščine, ki so bili protipravno odstranjeni z ozemlja države članice, da bi zagotovili možnost vračila predmetov kulturne dediščine, uvrščenih med nacionalno bogastvo v smislu člena 36 PDEU. Ta direktiva je bila zdaj prenovljena z Direktivo 2014/60/EU. Uredba Sveta (ES) št. 116/2009 o izvozu predmetov kulturne dediščine vsebuje določbe, ki zagotavljajo, da za izvoz predmetov kulturne dediščine veljajo enotne kontrole na zunanjih mejah Unije. Člen 107(3)(d) PDEU določa, da se pomoč za pospeševanje kulture in ohranjanja kulturne dediščine lahko šteje za združljivo s skupnim trgovom, kadar takšna pomoč ne škoduje trgovskim pogojem in konkurenci v Uniji v obsegu, ki je v nasprotju s skupnimi interesi.

² COM(2007) 242 final in Resolucija Sveta z dne 16. novembra 2007 o evropski agendi za kulturo

³ ec.europa.eu/culture/policy/strategic-framework/european-coop_en.htm

⁴ ec.europa.eu/debate-future-europe/new-narrative/pdf/declaration_en.pdf

Med nacionalnimi pristojnostmi in ukrepi EU ni nobenih nasprotij: dediščina je vedno tako lokalna kot evropska. Nastajala je skozi čas, vendar tudi prek meja in v različnih skupnostih. Dediščino sestavljajo lokalne zgodbe, ki *skupaj* tvorijo zgodovino Evrope.

To sporočilo je bilo pripravljeno na podlagi več let dialoga s predsedstvi EU in deležniki.⁵ Odziva se na letošnji poziv Sveta Komisiji, naj „nadaljuje analizo gospodarskih in družbenih posledic kulturne dediščine v EU ter prispeva k razvoju strateškega pristopa“⁶. Preučuje razpoložljive informacije o ekonomskih in družbenih posledicah kulturne dediščine ter načrtuje izboljšanje dokazne podlage (poglavje 1.2) in obravnava izzive in priložnosti za sektor dediščine (poglavje 1.3).

V skladu s cilji evropske agende za kulturo predstavlja to sporočilo pristop EU k dediščini na različnih področjih politike (poglavje 2). Nadalje navaja orodja na ravni EU, ki dopolnjujejo nacionalne in regionalne programe, da bi pomagali zaščititi in okrepiti družbeno vrednost dediščine in vrednost, ki jo ima dediščina sama po sebi (poglavje 2.1), utrdili njen prispevek h gospodarski rasti in ustvarjanju delovnih mest (poglavje 2.2) ter razvili njen potencial za javno diplomacijo EU (poglavje 2.3).

Na koncu sporočilo opisuje ukrepe, ki so na voljo za krepitev politike sodelovanja na različnih ravneh, in projekte, ki so bili razviti za podporo novih modelov upravljanja dediščine (poglavji 3 in 4).

Splošni cilj je pomagati državam članicam in deležnikom, da čim bolj izkoristijo pomembno podporo za dediščino, ki je na voljo v okviru instrumentov EU, napredovati k celovitejšemu pristopu na nacionalni ravni in ravni EU ter v končni fazi oblikovati Evropo kot laboratorij za inovacije na osnovi dediščine⁷.

1.2. Podcenjen prispevek h gospodarski rasti in socialni koheziji

Dediščina ima veliko razsežnosti: kulturno, fizično, digitalno, okoljsko, človeško in socialno. Njena vrednost – tako lastna kot gospodarska – je pogojena s temi različnimi razsežnostmi in pretokom s tem povezanih storitev. Ekonomska vrednost dediščine je nedavno postala osrednji predmet raziskav⁸, vendar pa so na voljo le delne ocene njene pomembnosti.

Manjkajo predvsem podatki za celotno EU, toda študije v posameznih državah in sektorjih kažejo, da sektor dediščine bistveno prispeva h gospodarstvu. Po navedbah Evropskega združenja gradbene dejavnosti sta obnova in vzdrževanje leta 2013 predstavljala 27,5 % vrednosti evropske gradbene industrije⁹. V Franciji je dediščina leta 2011 ustvarila 8,1 milijard evrov¹⁰, študije v Združenem kraljestvu pa so pokazale, da se lahko naložbe v

⁵ Pri pripravi tega sporočila je bilo izkoriščeno delo, ki ga je v okviru zaporednih predsedstev EU opravila skupina za razmislek „EU in kulturna dediščina“, od deklaracije v Brugesu iz časa belgijskega predsedstva leta 2010 (www.culture-dev.eu/pdf/fr/DeclarationofBrugesEN.pdf) ter nadalje preko litovskega predsedstva leta 2013 in grškega predsedstva leta 2014. Poleg tega so pomembno prispevali tudi forum voditeljev evropske dediščine in pravni forum evropske dediščine ter zveza evropske dediščine 3.3.

⁶ Sklepi Sveta o kulturni dediščini kot strateškem viru za trajnostno Evropo, sprejeti 21. maja 2014: register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209129%202014%20INIT

⁷ ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm

⁸ www.eenc.info/news/the-social-and-economic-value-of-cultural-heritage-literature-review

⁹ www.fiec.eu/en/library-619/key-figures.aspx

¹⁰ www.economie.gouv.fr/files/03-rapport-igf-igac-culture-economie.pdf

zgodovinsko okolje obrestujejo: vsak vloženi funt je v desetih letih ustvaril do 1,60 funtov dodatne gospodarske dejavnosti¹¹.

Dediščina ima učinke prelivanja na druge gospodarske sektorje. Turizem tako po ocenah prispeva 415 milijard evrov k BDP EU¹², 3,4 milijona turističnih podjetij pa zagotavlja 15,2 milijona delovnih mest¹³ – številna so neposredno ali posredno povezana z dediščino. 27 % evropskih popotnikov navaja, da je kulturna dediščina ključni dejavnik pri izbiri turistične destinacije. Leta 2013 je 52 % državljanov EU obiskalo vsaj en zgodovinski spomenik ali mesto, 37 % pa muzej ali galerijo v svoji državi, medtem ko jih 19 % obiskalo zgodovinski spomenik ali mesto v drugi državi EU¹⁴. Dediščina lahko tako pomaga pri promociji mest in regij, s tem ko privlači talent in turizem.

Tehnologija prispeva h gospodarski vrednosti v sektorju dediščine: digitalizirano kulturno gradivo se lahko uporabi za izboljšanje izkušnje obiskovalcev, razvoj izobraževalnih vsebin, dokumentarcev, turističnih aplikacij in iger.

Dediščina močno spodbuja socialno kohezijo in vključenost, z obnovo zanemarjenih območij, ustvarjanjem lokalnih delovnih mest ter spodbujanjem medsebojnega razumevanja in občutka pripadnosti. Sektor tako mladim kot tudi starejšim ponuja pomembne priložnosti za izobraževanje in prostovoljstvo¹⁵ ter spodbuja dialog med različnimi kulturami in generacijami.

Toda če želimo prispevati k boljšemu razumevanju dejanske in potencialne vloge dediščine pri oblikovanju politike, je treba izboljšati sistematične podatke o njenih gospodarskih in socialnih učinkih. Projekt **Kulturna dediščina je pomembna za Evropo: na poti k evropskemu indeksu za vrednotenje kulturne dediščine**, ki ga financira program EU Kultura in je bil vzpostavljen leta 2013, bo prispeval k reševanju teh izzivov. Projekt bo zbiral in analiziral obstoječe raziskave ter podatke iz celotne EU o vplivu kulturne dediščine na družbo in gospodarstvo. Rezultati bodo po pričakovanjih znani sredi leta 2015. Kar zadeva podatke o kulturi na splošno, pa je Eurostat začel razvijati niz rednih evropskih statističnih podatkov, ki bodo po pričakovanjih prav tako prinesli rezultate leta 2015.

1.3. Sektor v preoblikovanju: dediščina kot vir socialnih inovacij za pametno, trajnostno in vključujočo rast

Soočanje z izzivi...

Sektor dediščine se je znašel na razpotju.

Javni proračuni so čedalje nižji, prav tako pa tudi udeležba na tradicionalnih kulturnih dejavnostih¹⁶.

¹¹ hc.english-heritage.org.uk/content/pub/HC-Eng-2010

¹² www.wttc.org/site_media/uploads/downloads/european_union2014.pdf; Referenčni menjalni tečaj ECB, ameriški dolar/evro za leto 2013 je 1,3281

¹³ epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Tourism_industries_-_economic_analysis

¹⁴ Raziskava EUROBAROMETER o odnosu Evropejcev do turizma ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_328_en.pdf EUROBAROMETER

¹⁵

www.europanostra.org/UPLOADS/FILS/Amsterdam_declaration_as%20adopted%20by%20G_A_11062011.pdf

¹⁶ EUROBAROMETER Posebno poročilo 399, 2013 o dostopu do kulture in udeležbi: ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_399_en.pdf

Urbanizacija, globalizacija in tehnološke spremembe povečujejo raznolikost potencialnih ciljnih skupin.

Veliki prilivi turistov imajo svoje prednosti in slabosti – povečujejo prihodke, a obenem povzročajo tudi okoljske in fizične napore.

Digitalizacija in spletna dostopnost kulturnega gradiva temeljito spreminjata tradicionalne modele, povzročata preoblikovanje vrednostne verige in zahtevata nove pristope k naši kulturni in umetniški dediščini.

Trgovina s kulturnimi artefakti še vedno ostaja kočljivo vprašanje, ki zahteva ukrepanje na evropski in mednarodni ravni.

Globalno segrevanje in podnebne spremembe, zlasti dvigovanje morske gladine in večja pogostost skrajnih vremenskih pojavov, lahko ogrozijo kulturno dediščino.

Te izzive je treba obravnavati, da se zagotovi trajnost evropske kulturne dediščine.

Sektor dediščine mora prilagoditi tudi upravne in poslovne modele ter razviti nova strokovna znanja in spretnosti, in sicer v sodelovanju z oblastmi, ne z enkratnimi in izolirani posegi, temveč tako, da se vrednotenje in ohranjanje dediščine vključi v širše dolgoročne razvojne načrte. Treba bi bilo tudi nadalje proučiti vključitev zasebnih deležnikov prek javno-zasebnih partnerstev.

Očitno je, da številne javne politike vplivajo na dediščino, dediščina pa posledično močno vpliva na druga področja politike. Zato je potreben celovitejši pristop k ohranjanju, spodbujanju in vrednotenju kulturne dediščine, da se upošteva njen raznolik prispevek k družbenim in gospodarskim ciljem, kot tudi njen vpliv na druge javne politike.

... in izkoriščanje priložnosti

Sektor dediščine se že spreminja, da se bo lahko soočil z novimi izzivi.

Varstvo je vedno bolj usmerjeno k ohranjanju in izboljšanju celotne kulturne krajine in ne zgolj izoliranih območij, poleg tega pa se tudi vse bolj osredotoča na ljudi. Stari pristopi so skušali zavarovati dediščino tako, da so jo izolirali od vsakdanjega življenja. Novi pristopi pa se osredotočajo na to, da v celoti postane del lokalne skupnosti. Spomeniki dobijo novo življenje in pomen, ki obravnavata sedanje potrebe in skrbi.

Digitalizacija in spletna dostopnost omogočata povsem nove oblike sodelovanja in odpirata nove tokove prihodkov. Orodja za e-učenje spodbujajo širši dostop do kulturnih vsebin v domovih, šolah in na univerzah ter omogočajo ljudem, da ustvarjajo, ponovno uporabijo in dodajo vrednost vsebinam, kar povečuje vrednost kulturnih zbirk.

Ko območja kulturne dediščine postanejo javni prostori, ki proizvajajo tako socialni kot tudi okoljski kapital, se zadevna mesta in regije spremenijo v gonilno silo gospodarske dejavnosti, centre znanja, osrednje točke ustvarjalnosti in kulture, kraje sodelovanja med skupnostmi in kraje socialne vključenosti; skratka, ustvarjajo inovacije in prispevajo k pametni, trajnostni in vključujoči rasti v skladu s cilji strategije Evropa 2020.

Muzeji in arhivi se prav tako razvijajo, med drugim z digitalizacijo zbirk, kar jim omogoča povezovanje v odprta omrežja in povečuje njihovo širšo dostopnost državljanom (toda odstotek digitalizirane dediščine na spletu je še vedno majhen zaradi virov, potrebnih za digitalizacijo, in v manjši meri zaradi prenosa avtorskih pravic¹⁷).

Muzeji so čedalje bolj usmerjeni k skupnosti, njihovo glavno vodilo so ljudje in zgodbe. Tako na primer ponujajo pripovedi na osnovi dediščine, ki vpletajo osebne zgodbe članov skupnosti

¹⁷

www.enumerate.eu/fileadmin/ENUMERATE/documents/ENUMERATE-Digitisation-Survey-2014.pdf

v razlago večjih zgodovinskih dogodkov. Obiskovalce postavljajo ob bok svojim zbirkam, v središče svojih dejavnosti, in se ne izogibajo preučevanju občutljivih in težkih zadev ter obravnavajo sodobne teme, ki naslavljajo bolj raznoliko občinstvo.

Zgodovinska mesta, naselja in vasi se soočajo z najbolj zapletenimi težavami z vidika, da morajo ohraniti strukturo evropske identitete ter obenem ustvarjati trajnostno rast in delovna mesta. Vendar pa kažejo tudi, da je lahko pametno upravljanje z dediščino uspešno in trajnostno, na primer z energetsko učinkovito ponovno uporabo zgodovinskih stavb in spodbujanjem okolju prijaznejšega prometa in kulturnega turizma. Območja kulturne dediščine zaradi privlačnosti svojih mestnih in naravnih okolij pogosto gostijo grozde kulturnih in ustvarjalnih industrij. Velik del evropske kulturne dediščine se nahaja tudi na podeželskih območjih in v oddaljenih regijah ter je pogosto tesno povezan z naravnim okoljem; v tem primeru lahko inovativne oblike upravljanja, usmerjenega k skupnosti, močno izboljšajo njegov gospodarski in družbeni potencial.

2. NA POTI K CELOSTNEMU PRISTOPU DO KULTURNE DEDIŠČINE

Kulturna dediščina je bistvenega pomena za evropsko agendo za kulturo, saj znatno prispeva k vsem trem njenim ciljem:

- *spodbujanje kulturne raznolikosti in medkulturnega dialoga* – dediščina je zaradi svoje lastne in družbene vrednosti ključna sestavina
- *spodbujanje kulture kot katalizatorja ustvarjalnosti* – dediščina prispeva s svojim neposrednim in posrednim gospodarskim potencialom, med drugim tudi z zmožnostjo, da podpre naše kulturne in ustvarjalne industrije ter spodbudi ustvarjalce in mislece:
- *spodbujanje kulture kot poglavitne sestavine mednarodnih razsežnosti Unije* – evropsko strokovno znanje na področju kulturne dediščine je močno cenjeno na mednarodni ravni

Medtem ko so politike za vzdrževanje, obnovo, dostopnost in izkoriščanje kulturne dediščine predvsem v nacionalni ali lokalni pristojnosti, se kulturna dediščina neposredno obravnava v okviru različnih politik EU, kot so kultura, okolje, raziskave in inovacije, izobraževanje, regionalna politika in carinsko sodelovanje.

Da bi podprli evropsko agendo za kulturo, je treba razviti novo generacijo instrumentov EU – začevši s programoma Ustvarjalna Evropa in Obzorje 2020 – ki morajo biti bolj poznani in uporabni. EU podpira večje skupne ohranitvene ukrepe (na primer v Partenonu in na območju Pompejev)¹⁸, financira vrhunske raziskave in sodeluje pri pripravi novih, bolj odprtih pripovedi o evropski dediščini; prispeva tudi k dvigu ozaveščenosti s pomočjo nagrad in drugih pobud, pogosto v sodelovanju s civilno družbo.

D bi okrepili položaj Evrope na področju ohranjanja, obnove in vrednotenja kulturne dediščine, je treba:

- spodbujati posodobitev sektorja dediščine, dvig ozaveščenosti in vključitev novih ciljnih skupin;

¹⁸ Evropska investicijska banka v sodelovanju z gibanjem Europa Nostra prav tako podpira zaščito sedmih najbolj ogroženih območij v Evropi, ki so izbrana vsako leto: www.europanostra.org/7-most-endangered

- uporabiti strateški pristop k raziskavam in inovacijam, izmenjavi znanj in pametni specializaciji;
- izkoristiti priložnosti, ki jih ponuja digitalizacija; pritegniti novo občinstvo in vključiti zlasti mlade ljudi;
- opredeliti potrebe po znanju in spretnostih ter izboljšati usposabljanje strokovnjakov za dediščino in
- še naprej razvijati bolj participativne modele interpretacije in vodenja, ki so bolj prilagojeni sodobni Evropi, z večjo vključenostjo zasebnega sektorja in civilne družbe.

Za doseg te ciljev potrebuje sektor evropske dediščine več priložnosti za obsežnejše mrežno povezovanje ter vzajemno učenje znotraj držav članic in med njimi.

2.1. **Krepitev lastne in družbene vrednosti kulturne dediščine za spodbujanje kulturne raznolikosti in medkulturnega dialoga**

Raziskave in inovacije

Združevanje sredstev za uporabo najnovejših tehnologij in spodbujanje novih znanstvenih pristopov lahko znatno izboljša razumevanje, ohranjanje in širjenje kulturne dediščine. EU že dolgo podpira raziskave na področju kulturne dediščine v sklopu svojih okvirnih programov za raziskave, s čimer spodbuja odličnost EU pri raziskavah na področju kulturne dediščine.

V okviru **sedmega okvirnega programa za raziskave in tehnološki razvoj** je bilo vloženih okoli 100 milijonov evrov v projekte, ki so povezani s ključnimi vidiki varovanja, ohranjanja in krepitve kulturne dediščine in obravnavajo tudi kulturne interakcije, muzeje, identitete in jezikovno raznolikost, kulturno krajino ter namensko raziskovalno infrastrukturo.

Skupno načrtovanje programa Kulturna dediščina in globalne spremembe je inovativna in skupna raziskovalna pobuda, ki si prizadeva za posodobitev in usklajevanje nacionalnih raziskovalnih programov, kar bi omogočilo bolj učinkovito in uspešno uporabo omejenih finančnih sredstev, izkoriščanje sinergij in preprečevanje podvajanja¹⁹.

Obzorje 2020 je nov okvirni program EU za raziskave in inovacije, ki ima od leta 2014 do leta 2020 na voljo skoraj 80 milijard evrov. Program bo dodatno okrepil položaj EU na področju ohranjanja, obnove in vrednotenja kulturne dediščine, tako da bo podprl sodelovanje med raziskovalci na številnih področjih. Priložnosti za raziskave in inovacije na področju dediščine bodo na voljo v okviru vseh treh stebrov programa: odlične znanosti, vodilnega položaja v industriji in družbenih izzivov. EU bo podprla uporabo vrhunske znanosti za ohranjanje dediščine; razvoj bolj vključujočih razlag preteklosti; in nove metode razširjanja in izmenjave znanj. Evropski načrt za raziskovalne infrastrukture daje prednost ustanovitvi nove evropske digitalne raziskovalne infrastrukture za umetnost in humanistiko (DARIAH).²⁰

Dejavnosti na področju raziskav in inovacij se bodo ukvarjale s prenosom evropske kulturne dediščine, spreminjajočimi se vzorci oblikovanja identitete, včasih sporno dediščino evropskih vojn, evropsko intelektualno osnovo in kulturno vlogo v svetu ter bogato evropsko zbirko arhivov, muzejev in knjižnic, pri čemer bodo izkoriščale tehnološke priložnosti, ki jih ponuja digitalna doba. Poleg tega se raziskave in inovacije izvajajo tudi na strategijah, metodologiji in orodjih, ki so potrebna za omogočanje dinamične in trajnostne kulturne

¹⁹ www.jpi-culturalheritage.eu/ in www.heritageportal.eu

²⁰ ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/esfri-strategy_report_and_roadmap.pdf

dediščine v Evropi kot odgovora na podnebne spremembe in naravne nesreče in katastrofe. Poseben poudarek bo na konvergenčnih tehnologijah in multidisciplinarnih raziskavah in inovacijah za metodologije, proizvode in storitve v sektorju kulturne dediščine²¹.

Uvedena bosta tudi politični okvir EU na področju raziskav in agenda za kulturno dediščino, ki bosta osnovana na podlagi prispevka strokovne skupine na visoki ravni za inovativne in trajnostne naložbe, financiranje in upravljanje kulturne dediščine. Temeljila bosta na večstranskem pristopu, ki se osredotoča na družbo in podjetništvo, ter bosta zagotavljala podporo politike na ravni EU in držav članic.

Socialna platforma o refleksivnih družbah bo prav tako združila raziskovalce, deležnike in oblikovalce politik, da bodo politična vprašanja obravnavana na celovit način. Platforma bo podprla Komisijo pri opredeljevanju inovativnega in osredotočenega raziskovalnega programa, ki bo vključeval tudi kulturno dediščino in kulturno izražanje v Evropi.²²

Povezovanje naše dediščine in povečanje njene dostopnosti v digitalni dobi

Digitalizacija kulturne dediščine prispeva k evropski agendi za kulturo, s tem ko izboljšuje javno dostopnost različnih oblik kulturnega in jezikovnega izražanja. Digitalizacija kulturne dediščine, tako da bo na voljo na spletu, in podpiranje njenega gospodarskega izkoriščanja sta prav tako dejavnosti, ki sta v središču digitalne agende za Evropo. Digitalizacija povečuje možnosti dostopa do kulturne dediščine in vključitve občinstva; digitalna orodja, kot je 3D skeniranje, pa lahko omogočijo ohranitev in obnovo fizičnih kulturnih dobrin.

Kulturna platforma **Europeana** (www.europeana.eu) zdaj ponuja dostop do okrog 30 milijonov predmetov kulturne dediščine iz več kot 2 500 organizacij: viri evropskih kulturnih institucij so zdaj še prijaznejši za internetne uporabnike in se lahko širše ponovno uporabijo. Europeana pomaga razvijati in izvajati standarde in interoperabilnost na tem področju ter zagotavlja prostor, kjer kulturni delavci izmenjujejo digitalna znanja. Evropejcem omogoča, da se posvetijo svoji kulturni dediščini in prispevajo svoje osebne izkušnje, npr. v zvezi s prelomnimi zgodovinskimi dogodki, kot je prva svetovna vojna.

Vendar izzivi ostajajo: digitalne kulturne vsebine je treba ustrezno upravljati, vzdrževati in ohranjati; spletne pravice morajo biti odobrene; in material mora biti na voljo v strojno čitljivi obliki v skladu z odprtimi standardi, z najmanjšo resolucijo, interoperabilnostjo in bogatimi metapodatki.

Na ravni EU nekatere od teh izzivov obravnava **Direktiva 2003/98 o ponovni uporabi informacij javnega sektorja**²³, medtem ko **priporočilo 2011/711/EU**²⁴ o digitalizaciji in spletni dostopnosti kulturnega gradiva in digitalnem arhiviranju poziva države članice, naj spodbujajo dostopnost zbirk podatkov, ki vsebujejo informacije o pravicah in so povezane na evropski ravni (npr. ARROW), ter ustvarijo pravne okvirne pogoje, s katerimi bodo podprle mehanizme izdajanja licenc za obsežno digitalizacijo in čezmejno dostopnost na trgu nedostopnih del.

Številni projekti EU so omogočili spletni dostop do redkega gradiva. **Projekt Europeana Regia** je digitaliziral več kot 1 000 redkih in dragocenih rokopisov iz srednjega veka in

²¹ Sklep Sveta 2013/743/EU o vzpostavitvi posebnega programa za izvajanje Obzorja 2020

²² ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/h2020/topics/2102-reflective-9-2014.html

²³ Direktiva 2003/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. novembra 2003 o ponovni uporabi informacij javnega sektorja.

²⁴ Priporočilo Komisije 2011/711/EU z dne 27. oktobra 2011 o digitalizaciji in spletni dostopnosti kulturnega gradiva in digitalnem arhiviranju

renesanse. Drugi se osredotočajo na možnosti za kreativno ponovno uporabo digitalnega kulturnega gradiva, kot npr. **Europeana Creative in Europeana Space**.

EU priznava film kot bistveno sestavino evropske dediščine; Parlament in Svet sta zato priporočila državam članicam, naj sistematično zbirajo, ohranjajo in obnavljajo našo filmsko dediščino ter olajšajo njeno rabo v kulturne in izobraževalne namene²⁵. Komisija spremlja izvajanje teh priporočil²⁶ in omogoča izmenjavo najboljših praks v okviru strokovne skupine za kinematografe/podskupine filmska dediščina²⁷. Filmska dediščina ima osrednji pomen tudi v novem sporočilu Komisije: Evropski film v digitalni dobi: povezovanje kulturne raznolikosti in konkurenčnosti²⁸.

Spodbujanje sodelovanja, dvig ozaveščenosti, nagrajevanje odličnosti, spodbujanje vodilnih pobud in spomina EU

Nov program **Ustvarjalna Evropa** bo na podlagi prejšnjega programa EU Kultura podprl čezmejno sodelovanje, da se spodbudi posodobitev sektorja dediščine. Poleg tega bo s podporo mrež in platform izboljšal tudi zmogljivost civilne družbe za nadnacionalno delovanje. Ker je razvoj občinstva ključna prednostna naloga programa, se bo sektor dediščine spodbujalo k preskušanju novih načinov za doseganje več različnih ciljnih skupin, vključno z mladimi in migranti.

Evropskim državljanom je treba približati bogastvo evropske kulturne dediščine in prizadevanja za njeno zaščito. Za to so v prvi vrsti odgovorne nacionalne in lokalne oblasti ter sektor dediščine, vendar tudi EU prispeva s številnimi vseevropskimi pobudami.

Vsako leto septembra ima v 50 državah po Evropi več kot 20 milijonov ljudi prost dostop do na tisoče redko videlih spomenikov dediščine in enkratnih dogodkov v okviru projekta **dnevi evropske dediščine**. To lokalno vodeno pobudo podpirata Evropska komisija in Svet Evrope.

EU prispeva k dvigu ozaveščenosti o dediščini z **nagrado Evropske unije za kulturno dediščino/nagrado Europa Nostra**, ki se podeljuje za zgledne dosežke na področju kulturne dediščine. Do danes je te prestižne nagrade prejelo 387 območij in projektov.

Evropska prestolnica kulture (EPK) je nadaljnja vodilna kulturna pobuda, ki prikazuje potencialno velike družbene in gospodarske donose naložb v dediščino. Nekatere ocene EPK so pokazale stopnjo donosa v višini do 8 evrov za vsak porabljen evro. Naziv EPK lahko ustvari tudi pomembne družbene in gospodarske učinke, še zlasti kadar je del dolgoročne kulturno in ustvarjalno usmerjene strategije razvoja (kot npr. v Essnu, Lillu in Genovi).

Poseben poudarek pri ukrepanju EU je ohranjati spomin na ključne dogodke v zgodovini evropskega združevanja, zlasti na tiste tragične dogodke – npr. povezane z obema svetovnima vojnama –, ki presegajo zgodovino posameznih evropskih držav. Znak evropske dediščine, ki je bil vzpostavljen na medvladni ravni, poudarja območja dediščine, ki slavijo in simbolizirajo evropsko združevanje, ideale in zgodovino. Zdaj je to povsem razvita pobuda EU; prve podelitve so potekale aprila 2014.

Namen sklopa „evropski zgodovinski spomin“ v okviru programa **Evropa za državljane** je spodbujati razmišljanje o vzrokih totalitarnih režimov v moderni zgodovini Evrope. Dejavnosti zadevajo tudi druge odločilne trenutke in referenčne točke v novejši evropski zgodovini. Ta sklop si prizadeva za spodbujanje strpnosti, vzajemnega razumevanja,

²⁵ Priporočilo 2005/865/ES o filmski dediščini in konkurenčnosti sorodnih industrijskih dejavnosti

²⁶ Poročila za leta 2008, 2010 in 2012 so na voljo na spletni strani ec.europa.eu/digital-agenda/en/protection-film-heritage

²⁷ ec.europa.eu/digital-agenda/en/cinema-expert-group-subgroup-film-heritage

²⁸ ec.europa.eu/culture/library/reports/com272_en.pdf

medkulturnega dialoga in sprave kot sredstev za preseganje preteklosti in izgradnjo prihodnosti.

2.2. Katalizator za ustvarjalnost in rast: bolje izkoristiti gospodarski potencial kulturne dediščine EU

Izkoriščanje potenciala kulturne dediščine za lokalni in regionalni razvoj

EU kohezijske politike in politike razvoja podeželja lahko pomembno prispevajo k pospeševanju obnove kulturne dediščine, spodbujanju kulturnih in ustvarjalnih industrij ter financiranju usposabljanja in nadgrajevanja znanj ter spretnosti kulturnih delavcev.

Za ohranjanje, spodbujanje in upravljanje kulturne dediščine je trenutno zagotovljena dobra podpora iz **evropskih strukturnih in investicijskih skladov**. V obdobju 2007–2013 je Evropski sklad za regionalni razvoj namenil 3.2 milijarde evrov za varstvo in ohranjanje kulturne dediščine, 2.2 milijarde evrov za razvoj kulturne infrastrukture in 553 milijonov evrov za kulturne storitve, ki so koristile tudi kulturni dediščini.

V obdobju 2014–2020 bodo naložbe na področju dediščine še vedno ustrezne, pod določenimi pogoji, prek neposrednega financiranja, pa tudi prek naložb v prenavo mest, trajnostni razvoj in podporo za mala in srednja podjetja (MSP).

Naložbe v kulturo in dediščino v okviru **Evropskega sklada za regionalni razvoj** bi morale biti del celostnih in trajnostnih strategij za gospodarski razvoj. Zajemajo lahko širok spekter dejavnosti v javnem, neprofitnem in zasebnem sektorju (zlasti MSP) in si prizadevajo za naložbe, ki neposredno prispevajo k uresničevanju ciljev in prednostnih naložb sklada. Naložbe v kulturno infrastrukturo manjšega obsega kot del teritorialne strategije bi morale prispevati tako k razvoju endogenega potenciala kot tudi k spodbujanju socialnega vključevanja ter kakovosti življenja, zlasti med marginaliziranimi skupnostmi, z izboljšanjem njihovega dostopa do kulturnih in rekreacijskih storitev v mestnih in podeželskih okoljih.

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja bo še naprej podpiral ohranjanje in izboljševanje kulturne dediščine podeželja (v katero je bilo v obdobju 2007–2013 vloženi 1,2 milijard evrov), **Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo** pa bo financiral razvojne projekte pod vodstvom skupnosti, ki spodbujajo kulturno dediščino – vključno s pomorsko kulturno dediščino – na ribiških območjih.

Poleg tega bodo projekti obnove mest, vključno z dediščino ali kulturnimi znamenitostmi, v programskem obdobju 2014–2020 še naprej prejemali podporo mehanizmov finančnega inženiringa (tj. posojil za lastniški kapital ali jamstev). V pripravi je nov finančni instrument – tehnična svetovalna platforma (FI-TAP), ki bo nadomestil politično pobudo JESSICA (Skupna evropska podpora za trajnostne naložbe v mestna območja) in ki ga je razvila Evropska komisija skupaj z Evropsko investicijsko banko ter v sodelovanju z Razvojno banko Sveta Evrope.

Spodbujanje turizma okrog evropske kulturne in industrijske dediščine

Komisija spodbuja razvoj trajnostnega, odgovornega in kakovostnega turizma, vključno s proizvodi, povezanimi s kulturno in industrijsko dediščino. Poleg podpore programu Sveta Evrope o kulturnih poteh zagotavlja EU sredstva za vzpostavitev ali izboljšanje evropskih kulturnih poti, ki prečkajo več držav in jih združujejo v skupno pripoved, kot je „nebesna pot EU“, ki si prizadeva za uvrstitev Evrope na svetovno pot astro-turizma, ali „osvobodilna pot

Evrope“ o dogodkih med letoma 1944–45. Te poti pogosto povezujejo manj znane destinacije in s tem prispevajo k razširitvi turistične ponudbe ter zmanjšanju pritiska na druge kraje.

Evropska bogata podvodna kulturna dediščina – ladijske razbitine in arheološka najdišča, ki jih je poplavlila visoka morska gladina – je v precejšnji meri skrita in ogrožena zaradi naraščajočih človekovih dejavnosti na morju, njen gospodarski potencial pa ostaja neizkoriščen. Komisija je pripravila načrte za zemljevide teh območij, njihovo zaščito z zagotavljanjem, da so vključeni v prostorske načrte, ter za uresničevanje njihovega potenciala za privabljanje industrije obalnega turizma, ki zagotavlja manj negotove zaposlitvene možnosti.²⁹

Oživljanje starih ter razvoj novih spretnosti

Glavna težava, s katero se sooča sektor dediščine, je postopno izginjanje tradicionalnih spretnosti in veščin. Demografski razvoj bo še poslabšal ta položaj, tako da bo lahko kmalu primanjkovalo usposobljenih delavcev. Nove spretnosti, denimo na področju informacijskih tehnologij, so zelo iskane, vendar jih pogosto primanjkuje.

Treba je povečati privlačnost poklicev, povezanih z dediščino, in zagotoviti več priložnosti za stalno usposabljanje, na primer z izkoriščanjem priložnosti, ki jih ponuja **Evropski socialni sklad**.

Program Erasmus+ bo na podlagi dosežkov programa vseživljenjsko učenje povečal možnosti za učno mobilnost in odpravil vrzeli v spretnostih s podpiranjem nadnacionalnih partnerstev med podjetji, ustanovami visokošolskega in poklicnega izobraževanja ter usposabljanja. Koalicije znanja (za visokošolske ustanove) in koalicije sektorskih spretnosti (za poklicno izobraževanje in usposabljanje) lahko pomagajo pri oblikovanju in uresničitvi učnih načrtov, ki izpolnjujejo nove potrebe različnih sektorjev in jih bolje združujejo s trgov del. Sektor kulturne dediščine je v dobrem položaju, da izkoristi te pobude.

Trenutno delo v zvezi z razvojem poklicnih profilov, povezanih z dediščino, v okviru **evropske klasifikacije spretnosti, kompetenc in poklicev (ESCO)** bo prav tako izboljšalo preglednost kvalifikacij in olajšalo čezmejno mobilnost visoko kvalificiranih delavcev.

2.3. Kulturna dediščina v zunanjih odnosih EU

Kultura je bistvena prednost evropske javne diplomacije – z našimi partnerji si delimo kulturne vrednote in programe financiranja, s čimer utiramo pot tesnejšim vezem med posamezniki in organizacijami.

EU in njene države članice so dejavne v večstranskih forumih in organizacijah, ki obravnavajo politike kulturne dediščine, kot sta **Svet Evrope**³⁰ in **UNESCO**³¹, ter vodijo dvostranski dialog s tretjimi državami in regijami, v katerih ima dediščina pomembno vlogo.

²⁹ COM(2014)254 o inovacijah v modrem gospodarstvu; COM(2013)133 o pomorskem prostorskem načrtovanju.

³⁰ Okvirna konvencija Sveta Evrope za leto 2011 o vrednosti kulturne dediščine za družbo (konvencija Faro) inovativno povezuje skupno dediščino Evrope s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami. Vsebuje tudi opredelitev dediščine, ki se je izkazala za zelo vplivno.

³¹ Deklaracija Hangzhou, ki je bila sprejeta na Unescovem mednarodnem kongresu „Kultura: ključ do trajnostnega razvoja“ (15.–17. maj 2013), poziva k polnemu vključevanju kulture v strategije trajnostnega razvoja po vsem svetu in k nacionalnim politikam in programom, ki jih je treba okrepiti, da bi zagotovili varstvo in spodbujanje dediščine.

V zunanji politiki EU se tudi čedalje bolj zavedajo tveganj, ki jim je izpostavljena dediščina, in koristi ustrezno zasnovanih in izvajanih politik na področju dediščine za spodbujanje trajnostnega razvoja, rasti v dobrobit revnih in miroljubnih odnosov.

To pomeni priložnost za ukrepanje EU zunaj meja Unije. Svetovno povpraševanje po evropskem strokovnem znanju na področju kulturne dediščine narašča³² in mnoge države članice so pripravljene deliti svoje strokovno znanje, da zaščitijo območja dediščine in pomagajo partnerskim državam pri razvoju trajnostnih strategij na ravni skupnosti.

Izboljšanje materialne in nematerialne dediščine ter boj proti nedovoljeni trgovini sta prednostni nalogi **sodelovanja med EU in Afriko**. Teme, povezane z dediščino, se obravnava tudi na **azijsko-evropskem srečanju (ASEM)** in v političnem dialogu, ki ga Komisija vodi s strateškimi partnerji, kot so Kitajska, Indija, Brazilija in države evropske sosedске politike. V **sredozemski regiji**³³ je v zadnjih treh letih razvojna pomoč EU za sektor dediščine preseгла 70 milijonov evrov. V jugovzhodni Evropi sta Svet Evrope in Evropska komisija skupaj izvedla **ljubljski proces**³⁴, ki temelji na predpostavki, da programi dediščine prispevajo k stabilnosti in razvoju demokratične, miroljubne in svobodne civilne družbe. Upravljanje kulturne dediščine je tudi med prednostnimi nalogami **kijevske pobude**³⁵, ki zajema države vzhodnega partnerstva.

V prihodnji razvojni politiki EU se bodo posegi na področju dediščine, ob upoštevanju *agende za spremembe* iz leta 2011, ocenjevali na podlagi tega, kako obravnavajo prednostne naloge razvoja, kot so krepitev vloge civilne družbe pri lokalnem upravljanju, reševanje sporov in spodbujanje človekovih pravic.

3. V PRIHODNOSTI: KREPITEV POLITIČNEGA SODELOVANJA NA VSEH RAVNEH

Sodelovanje na ravni EU lahko odločilno prispeva k politikam na področju dediščine ter upravljanju na nacionalni in lokalni ravni na podlagi člena 167 PDEU („postavlja v ospredje skupno kulturno dediščino“) ter vzpostavi večplasten, večstranski okvir.

Zakonodajni ukrepi so že bili sprejeti na področjih pristojnosti EU; na primer **direktiva o presoji vplivov na okolje 2014/52**, katere nedavna revizija krepi obveznost držav članic, da ocenijo vplive nekaterih javnih in zasebnih projektov na materialne dobrine in kulturno dediščino. Poleg tega je pomoč za kulturo in ohranjanje kulturne dediščine v okviru programa za posodobitev državnih pomoči vključena v novo **uredbo o splošnih skupinskih izjemah**³⁶ kot nova kategorija pomoči. Uredba o splošnih skupinskih izjemah bistveno razširja možnosti držav članic, da podjetjem zagotovijo „dobro pomoč“ brez predhodnega pregleda Komisije, bodisi v obliki pomoči za naložbe ali tekoče poslovanje.

Naslednji **delovni načrt Sveta za področje kulture**, ki se bo pričel izvajati leta 2015, ponuja priložnost za okrepitev sodelovanja med državami članicami v okviru **odprte metode koordinacije**. . Ministri EU za kulturo so se nedavno dogovorili³⁷, da bi morala biti dediščina prednostno področje za prihodnje delo v okviru odprte metode koordinacije. Pomembna

³² Na primer, sodelovanje v boju proti nedovoljeni trgovini s kulturnimi dobrinami in varovanje nacionalnih arhivov sta izrecno navedena v končni izjavi četrtega vrha med EU in Afriko, ki je potekal 2. in 3. aprila 2014.

³³ www.euromedheritage.net/

³⁴ ec.europa.eu/culture/documents/ce_precatalogue_ljubljana_e.pdf

³⁵ www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cooperation/Kyiv/default_en.asp

³⁶ Uredba Komisije (ES) št. 651/2014 z dne 17. junija 2014 o razglasitvi nekaterih vrst pomoči za združljive s skupnim trgom pri uporabi členov 107 in 108 Pogodbe

³⁷ Sklepi Sveta o kulturni dediščini kot strateškem viru za trajnostno Evropo, 21. maj 2014

vprašanja v zvezi s tem vključujejo krepitev dokazne podlage za politike, inovacije na področju upravljanja kulturne dediščine in optimalno uporabo strukturnih skladov in drugih programov EU. Dediščina bo obravnavana tudi v **strukturiranem dialogu Komisije s civilno družbo**.

Da se zagotovi pretok informacij z državami članicami in civilno družbo ter okrepi povezava med nacionalnimi politikami in politikami EU, si Komisija prizadeva, da bi izboljšala dostop do informacij o politiki EU in podpori programov za sektor dediščine s pomočjo podrobnega primerjalnega pregleda dejavnosti služb Komisije, ki je objavljen na spletu vzporedno s tem sporočilom³⁸ in ki se bo redno pregledoval in posodabljal.

V okviru programa Ustvarjalna Evropa se načrtuje pilotni projekt, ki spodbuja **vzajemno učenje med mesti in regijami**, da se prispeva k razširjanju dobrih praks na področju kulturnih in ustvarjalnih industrij, vključno z dediščino. Komisija bo v sodelovanju s Svetom Evrope spodbujala tudi lokalno vodeni razvoj na osnovi dediščine na ozemlju Unije, in sicer z opredelitvijo novih modelov za **večstransko vodenje** in z izvajanjem preizkusov neposredno na samem kraju.

Nenazadnje se je dediščini močno posvetil tudi **Evropski kulturni forum**, ki poteka dvakrat letno, in jo bo še naprej obravnaval v prihodnjih izdajah.

4. SKLEPNE UGOTOVITVE

To sporočilo preučuje, kako lahko EU izboljša lastno vrednost dediščine in izkoristiti njen gospodarski in družbeni potencial. Evropske izkušnje kažejo, da je mogoče od cenjenja edinstvenosti lastne dediščine napredovati k zanimanju za in spoštovanju kulturne dediščine drugih.

Komisija zdaj poziva vse deležnike, naj skupaj preučijo, kako bi se lahko javne politike na vseh ravneh, vključno z EU, bolje organizirale, da izkoristijo dolgoročno in trajnostno vrednost evropske kulturne dediščine ter razvijejo celovitejši pristop za njeno ohranjanje in vrednotenje.

³⁸

ec.europa.eu/culture/policy/culture-policies/cultural-heritage_en.htm